

”Hjärtblad”

Aino Trosell berättar om sin nya roman i ABF-huset 27 oktober 2010 i regi ABF Stockholm och PRO Kultur.

”Hjärtblad” handlar om de så kallade vandringskullorna som vandrade från Dalarna till Eskilstuna och Stockholm för att arbeta och tjäna sitt bröd under 1870-talets nödår. Aino Trosell inledde med att berätta att hon själv var född och uppvuxen i Malung i sydvästra Dalarna där hon nu placerat bokens huvudperson Hulda. Hulda är bara 16 år när hon ger sig iväg och det är hennes öde man får följa i boken – samtidigt berättar den om ett stycke dold kvinnohistoria som det hittills varit mycket lite skrivet om.

Aino Trosell hade själv lämnat Malung i unga år, bott i Göteborg och sedan flyttat hem igen. För att bryta upp på nytt härom året och flytta till Stockholm.

– Och nu vill jag ha min andra ungdomstid, den som jag aldrig riktigt hann med när jag var ung, sade hon. Nu vill jag ha roligt! Under en period hade hon pendlat ner till Stockholm från Dalarna och sett tre filmer på raken plus teater på kvällen – det blev en sorts bulimi, som hon uttryckte det, någonting osunt som hon nu gjort sig av med. Nu kunde hon njuta av Stockholmskulturen i lagoma portioner.

Den aktuella boken kallade hon ett kraftprov, den hade krävt omfattande efterforskningar. Men idén fick hon när hon betraktade en figur i Skinnargården i Malung föreställande så kallade ”skin-nare”, dvs vandrande personer som tog vara på djurskinn efter slakt och gjorde i ordning dem för försäljning. En annan vara till försäljning var mässing, som man samlade upp för att sedan avyttra i gårdarna.

Vandringskullorna var mestadels grovarbetare, kända för att vara starka, glada, prydliga och nyktra – det sista inte minst viktigt ur anställningssynpunkt. De arbetade som mursmäckor på byggen där de bar upp tegel till femte våningen, som roddarmadamer på Stockholms ström och det fanns till och med ett kvinnligt rallarlag verksamt mellan Gävle och Falun.

Vandringskullorna var iförda daladräkt och höll ihop och hjälpte varann. De var sammansvetsade också genom språket – det var viktigt just därför att de lämnat sin hembygd och hade starkt behov av att ändå höra ihop med andra från samma trakt. En syssla som var mycket exklusiv var hårarbeten och här utmärkte sig kullorna extra. Deras arbeten har återfunnits i St Petersburg, i Skottland och i Göteborg. Pengarna som de tjänade ihop skickade de till familjen som blivit kvar i Dalarna precis som dagens invandrare skickar hem pengar till de sina i Afrika och på andra håll.

I berättelsen om bokens Hulda spelar köldkatastrofen åren 1867-68-69 en stor roll. Nu slår hjärtat långsammare men man måste försöka vara glad, det hör hon husbondefolket prata med varandra om, för bara så kan man hålla döden på andra sidan tröskeln. Det tar Hulda fasta på och detta i en tid då hela familjer låg och frös och svalt ihjäl i norra Sverige – man hittade folk döda i sängarna i avlägsna stugor dit inget nödmjöl nått fram.

I boken skildras också vallningen av getter som var ett barnarbete, och hur man slog sig ner mitt på dagen för att vila. Då låg djuren och idisslade och människorna berättade historier för varann. Hulda får ansvaret för ett antal djur och i arbetet ingick också att sticka ett visst antal strumpor som skulle vara färdiga till vintern.

Men Hulda tröttnar och vill ge sig ut och se världen. Hon följer järnvägen och kommer till slut till Stockholm – där ser hon fem kyrktorn på en gång där hon står någonstans på Söders backar där kullorna brukade slå sig ner. Liksom de flesta andra får hon anställning i familj – det var vanligt vid den tiden att bättre situerade familjer höll sig med en egen kulla för tyngre arbete omkring bostaden som vedhuggning, skurning osv. ”Kullorna gjorde allting grovt.”

Så en dag blir Hulda ombedd av herrskapet att komma och berätta några dalahistorier för deras

gäster och så börjar hennes karriär – men hon känner ändå hur hon skäms när hon utnyttjar denna sagoskatt hemifrån för att tjäna pengar.

Men Huldass liv är ändå märkligt, hon kommer från tillvaron ”före klocktiden” uppe på fäbovallen och vandrar rätt in i klocktiden, in i den begynnande industrialismen i storstaden. Hon hade håret täckt – det hade alla kvinnor då och vi borde kanske inte fästa så stort avseende vid detta när vi ser på dagens kvinnor som bär slöja, menade Aino Trosell. Det finns annat som är viktigare: upprottet, att ta sig fram i en ny värld. Kullorna var ofta fredade och de höll ihop också och hjälpte varann, stämde möte var tredje dag på vissa ställen. Men en mördad kulla finns det som ligger begravd på Björnlunda kyrkogård, då hon vägrade att utföra det ”herrarbete”, dvs det arbete för herrarna som begärdes av henne.

Hjärtblad, slutligen, är de två första bladen i kronan på en växt, innan man ser vilken form de kommer att få. Så ville Aino Trosell också se på sin huvudperson som någon som livet skulle komma att forma på ett ännu okänt sätt. Språket skapade en samhörighet mellan dessa unga kvinnor i förskingringen, betonade hon, och jämförde med romerna som dagens vandringsfolk: också för romerna fungerar språket som ett sammanhållande kitt i en splittrad folkspilla.

Kerstin Vinterhed